

Peter

LIPA

Džez
naš každodenný
daj nám dnes

): Rozhovory
s JÁNOM ŠTRASSEROM

Ďakujeme spoločnostiam
MERCEDES-BENZ SLOVAKIA s.r.o.
a SIGIN a.s.
za láskavú pomoc a podporu
pri vydaní tejto knižky.

PETER LIPA

Džez
naš každodenný
daj nám dnes

) : Rozhovory
s JÁNOM ŠTRASSEROM

Bratislava 2013

© Peter Lipa, Ján Štrasser, 2013

Vydalo © vydavateľstvo Forza Music s.r.o. v roku 2013

Grafická úprava a obálka: © Eva Kovačevičová-Fudala

ISBN 978-80-89359-54-7

Jamovanie s Petrom Lipom

S Petrom Lipom sa poznám dlho, obdivujem ho ako speváka a už dávnejšie som s ním chcel urobiť knižný rozhovor. Netajím, že som mal isté obavy: Peter je džezmen a ja síce džez rád počúvam, ale dokopy o ňom nič neviem. O čom sa budeme zhovárať, keď celý jeho aktívny muzikantský život je spätý práve s džezom?

A potom sa mi dostala do rúk útlá knižka, ktorú napísali dvaja Angličania Peter Layton a Peter Gammond a nazvali ju Bluff your way in jazz, v českom preklade Jak blufovat o jazzu. Okrem iného som sa v nej dočítal: „Pro výraz jazz neexistuje definice – což je skvělé. Nenajdete ani žádný prokazatelný doklad o počátcích téhle hudby. A tak s poukazem na shora uvedené můžete povídat, co vás právě napadne – čím fantastičtější nápady, tím líp.“

To ma posmelilo. Pustil som si z internetového rádia, ktoré hrá len džez, tú správnu hudbu a šiel som na to. Intenzívne sme spolu jamovali tri mesiace a to, čo z nášho hrania vzišlo, je zachytené v písmenkách tejto knižky. Čítajte ju, prosím, ako správni džezmeni – srdcom.

J. Š.

A

): 1 Na otca sa nepamätám

Podľa rodného listu si sa narodil 30. mája 1943 v Prešove.

To sedí.

V akej rodine?

Keď som začal vnímať svet, boli pri mne len mama a o sedem rokov staršia sestra Katka.

Otec nie?

Nie. Otec nás opustil, keď som mal jeden rok. Vôbec sa naňho nepamätám.

Opustil? To slovo môže znamenať aj to, že od vás odišiel, aj to, že zomrel.

Veď aj znamená oboje. Akurát, že jeho odchod nebol dobrovoľný. Dostaneme sa k tomu.

Odkiaľ pochádzali tvoji rodičia?

Mama Jolana sa narodila v roku 1909 v Berettyóújfalu... neviem to ani poriadne vysloviť, je to malé mestečko pri rumunských hraniciach. Za slobodna sa volala Nánášiová. Do Prešova sa prisťahovala po prvej svetovej vojne, jej rodina šla za prácou a Československo bolo vtedy vyspelou priemyslovou krajinou. Zažil som oboch maminých rodičov, žili s nami, stará mama Terézia zomrela, keď som mal šesť rokov, starý otec Jozef o šesť rokov po nej.

Porozprávaj mi o svojom otcovi.

Môj otec bol žid. Musím to povedať hneď na začiatku, lebo je to dôležité. Volal sa Mikuláš Löwy. Narodil sa v Budapešti v roku 1903, ale pokiaľ viem, žil aj so svojimi rodičmi a štyrmi súrodencami stále na východnom Slovensku. Začal som si robiť rodostrom a ukázalo sa, že moja stará mama nebola otcova skutočná mama, otec bol ne-manželské dieťa, jeho matka sa volala Berta Horowitzová. No pre mňa boli moji starí rodičia tí, s ktorými žil a ktorí ho vychovali.

Ako sa tvoj otec zoznámil s tvou mamou?

Prešov bol za prvej Československej republiky rušné mesto so širokou strednou vrstvou, ktorá žila čulým spoločenským životom. A musím zdôrazniť, že to bolo multietnické a multikonfesionálne mesto, žili tu v zhode Slováci, Maďari, Nemci, Rusíni, Poliaci a ich komunity sa navzájom preplietali. Československo bolo demokratickým a právnym štátom, nikto nebol diskriminovaný za národnosť či vierovyznanie. A židia boli prirodzenou súčasťou tejto spoločnosti. Najmä mladí ľudia mali veľa príležitostí stretávať sa v rôznych spolkoch, športových kluboch, na zábavách a plesoch. Kdesi tam sa začiatkom tridsiatych rokov zoznámil aj môj budúci židovský otec Mikuláš s mojou budúcou katolíckou mamou Jolanou.

Čím sa živili tvoji rodičia?

Ak poviem, že boli obchodníci, môže to vyznieť trochu nadnesene, ale v podstate je to tak. V Prešove mal kníhkupectvo pán Stanovský, otec bol uňho predavačom a skladníkom, ale mali sme aj vlastný obchod, také malé papiernictvo, volalo sa Corvina a bolo na rohu Slovenskej a Onderčovej ulice, ktorá sa po vojne volala Marxova a dnes je to Metodova. Na Slovenskej ulici sme aj bývali. Tam som vyrastal.

Aj ja som býval na Slovenskej ulici, len v Košiciach. Sme dobrí Slováci. Takže tvoja mama sa vydala za židovského chlapca.

Nie celkom, lebo otec ešte pred svadbou konvertoval, takže ženil sa už ako katolík. To vyvolalo určitú nevôľu v jeho rodine, jeho mama, teda tá nevlastná, si jeho ženu nikdy neoblúbila.

Ani sa jej nečudujem, gójka im odvábila syna a ten sa navyše dal aj pokrstiť...

Za prvej republiky neboli takéto zmiešané manželstvá nezvyčajné. V roku 1936 sa im narodila dcéra Katka.

Myslíš, že mohli predvídať problémy, ktoré zakrátko prepukli?

Máš na mysli slovenský štát a štátny antisemitizmus?

Presne to mám na mysli.

Podľa mňa nie. Áno, v Nemecku už vládol Hitler, platili tam brutálne rasové zákony a židia boli vylúčení zo spoločnosti a prenasledovaní. Aj na Slovensku sa kde-tu vyskytoval antisemitizmus, ale len taký spontánny, ľudový. No Československo bolo suverénny štát, zabezpečený medzinárodnými zmluvami, a Prešov bol na jeho druhom konci, tu neboli henleinovci, militantní ordneri... Vtedy bol svet väčší než dnes, z Prešova do Bratislavy bolo ďalej, ako dnes z Prešova do New Yorku. Skrátka, v Prešove bolo ticho.

Ale len do októbra 1938 respektíve do marca 1939. Nastúpila Tisova Slovenská republika ako vazalský štát nacistického Nemecka a v septembri 1941 Slovenský snem prijal Nariadenie č. 198/1941 o právnom postavení židov čiže Židovský kódex, ktorý sa stal štátnou právnou normou na totálnu perzekúciu židov na Slovensku. Tvoji rodičia boli fakt veľkí frajeri, keď ňa v jeseni 1942 počali.

Bola to súčasť života, moji rodičia s ničím zlým nerátali. Nezbúdaj, že ma počal katolík s katolíčkou.

Gardistom to bolo jedno. Americký spisovateľ Bernard Malamud v jednej svojej poviedke napísal: „Ak niekedy zabudneš, že si žid, nejaký árijec ti to pripomenie.“

Je to tak, môjmu otcovi to pripomenuli natvrdo. Samozrejme, že moji rodičia neboli slepí, vedeli, že v roku 1942 úrady vyviezli do koncentračných táborov tri štvrtiny všetkých židov na Slovensku, pravda, vtedy sa nevedelo, že židia idú do plynu. Dosť na tom, otec bol presvedčený, že ako pokrstenému katolíkovi a mužovi kresťanskej ženy mu nič zlé nehrozí. Žili si vcelkom pokojne, v máji 1943 som sa narodil ja. Potom vypuklo Slovenské národné povstanie.

Prešov nebol na povstaleckom území.

Ved' práve. Keby bol, možno by sa môj otec bol zachránil v horách. Skrátka, jedného septembrového dňa si poňho prišli Nemci. Strčili ho do basy na komandatúre, ktorá bola asi pätnásť metrov od nášho papiernictva, tí Nemci k nám často chodili kupovať listový papier, známky... Mama si myslela, že ho pustia, pokúšala sa to aj nejako vybaviť, ale nepodarilo sa. Katolík nekatolík – rasové zákony boli silnejšie: v septembri 1944 sa obnovili transporty do lágrov, otca 16. októbra strčili do jedného z nich a dopravili do koncentračného tábora Fürstengrube pri Mysłowiciach v hornom Sliezsku.

Ako na to reagovala tvoja mama?

Strašne sa preľakla, okamžite popredávala, čo sa dalo, zavrela obchod, zbalila sestru a mňa a utiekla z Prešova.

Kam?

Mňa dala v Kláštore pod Znievom do sirotinca k mníškam a s Katkou sa ukryli niekde v Tatrách. No žili tam len krátko, Katka si tam našla nejaké kamarátky z Prešova a mama sa zľakla, že ich spoznajú. Tak aj ony prišli do Kláštora pod Znievom, mama tam dostala aj svoju mamu, ukrývali sa v dedine, tam sa dočkali aj prechodu frontu a oslobodenia.

Rozprávala ti o tom čase?

Len veľmi zriedka. Zapamätal som si jednu príhodu. Keď boli v Tatrách, mama sa na chvíľu vrátila do Prešova do nášho obchodu. Predávali sme totiž aj kolky a poštové známky, mama ich chcela niekomu predať, lebo sme boli bez peňazí. Ani neviem, či sa jej to podarilo, no keď sa už išla vrátiť, nastúpila v Prešove na stanici do vlaku, čo šiel do Popradu, a vtedy si všimla, že ju sledujú dvaja gardisti. Zľakla sa, vystúpila z vlaku na druhej strane a utekala do polí. Na ceste potom stopla auto a dostala sa do Tatier. Jednou vetou: mama zachránila svoje dve položidovské deti, lebo podľa rasových zákonov Slovenskej republiky sme boli židia.

Po oslobodení ste sa vrátili do Prešova?

Áno, mama prišla po mňa do toho sirotinca, vraj som sedel pri nejakej sviečke a plakal.

Čo sa stalo s tvojím otcom?

Fürstengrube bol pracovný tábor, nie vyhladzovací.

To zrejme nie je veľká útecha.

Ani nebola. Môj otec sa nevrátil. Vrátil sa doktor Heuberger, ktorý tam bol s ním, a ten potvrdil, že otec v tom tábore v decembri 1944 zomrel, nevydržal to pracovné nasadenie. Rok ho naše úrady viedli ako nezvestného a v máji 1946 ho úradne vyhlásili za mŕtveho, mám ten doklad, ukážem ti ho. Mimochodom, bol som sa v tom tábore pozrieť.

Cítiš v sebe nejaké židovské korene?

Pokiaľ ide o vierovyznanie, určite nie, nebol som vychovaný v tom duchu. To však neznamená, že racionálne nevnímam svoj pôvod, som v kontakte so židovskou komunitou v Bratislave, je tam taká spoločnosť Ukrývané deti, občas medzi nich zájdem. Mama sa po vojne priatelila s viacerými židovskými ženami, pamätám sa, že niektoré z nich mali na predlaktiach vytetované čísla.

Kedy sa z rímskeho katolíka Petra Löwyho stal Peter Lipa?

Vtedy, keď sa z mojej mamy Jolany Löwy stala Jolana Lipová. Ja už sám seba poznám len ako Lipu. Bolo to v roku 1947. Aj tento doklad ti môžem ukázať – je to potvrdenie z ministerstva vnútra, zmena mena stála vtedy stopäťdesiat korún československých. V starej mene.

Po vojne si veľa židov zmenilo pôvodné priezvisko na slovenské. Máš na to nejaké vysvetlenie?

Židia mali nemecké priezviská a ich zmenou na slovenské sa chceli totálne dištancovať od Nemcov, ktorí ich vraždili. Zaujímavé je, že ich nové priezviská boli také trochu umelé, superslovenské. A takmer vždy sa začínali hláskou ich pôvodného mena. Tuscher bol po vojne Tatranský, Schlezinger Šarišský, Bronstein Borový...

Počul som aj taký dôvod, že pôvodnými priezviskami nechceli dráždiť roduverných Slovákov.

To je možné, zrejme sa chceli totálne asimilovať. Moja mama chcela vytesniť z pamäti akýkoľvek náznak židovstva. Odskočím dopredu: v šesťdesiatych rokoch prišli do módy bokombrady, nosil ich každý druhý chalan. Aj ja som si ich zapustil, keď som študoval v Bratislave. Raz som prišiel domov do Prešova, mama mi dala jesť, sadla si ku mne a rozplakala sa. Vravím: „Prečo plačeš, mami, veď už som doma...“ A mama: „Prosím ťa, ohoľ si tie pajesy. Vyzeráš ako žid...“ Podľa nej, ak aj bol niekto žid, mal to držať hlboko v sebe, nehovoriť o tom a už vôbec nie to verejne demonštrovať.

Mala svoju skúsenosť.

Ja som dlhé roky nevedel, že môj otec bol žid. Mama ma vychovávala ako kresťanského chlapca, každú nedeľu ma posielala do kostola. Ale sama nechodila. Dokonca som párkrát aj ministroval.

Stretol si sa v detstve s antisemitizmom?

Nespomínam si. Ale pamätám sa, že v druhej či tretej triede som niečo urobil inak ako moji spolužiaci a tí na mňa začali kričať zradca Tito. Vtedy sme sa učili, že Josip Broz Tito bol krvavý pes, lebo zradil Stalina a komunizmus.

Keď sa skončila vojna, bola tvoja mama ešte mladá. Našla si nového partnera?

Nie, nikoho nemala, sám som si často kládol otázku – prečo? Ak náhodou mala, ja som to nevedel a necítil, nikdy som v našej domácnosti nevidel muža, ktorý by sa javil ako mamin partner. Podľa mňa bola sama a starala sa o sestru a o mňa.

Zvládala to sociálne?

Musela sa obracať. Kým nenastal komunizmus, mali sme to papiernictvo, malé obchody vzali súkromníkom až nejaký rok či dva po februári 1948. Občas sa mi pred očami vynorí detská spomienka na ten obchodík, mám pred očami pult, regály... Keď sme o ten obchod prišli, mama sa zamestnala ako predavačka, pracovala v rôznych obchodoch s textilom, ale raz aj v obchode so sklom a porcelánom. V šesťdesiatych rokoch otvorili v Prešove obchodný dom Prior, mama tam prešla a dotiahla to až na vedúcu oddelenia textilu.

To ste si asi nemohli príliš vyskakovať.

To naozaj nie. Boli sme chudobní, žili sme skromne, ale nespomínam si, že by som v detstve trpel núdzou. Mal som všetko, čo som potreboval, ale od malička som zvyknutý na to, že sa mám prikrývať len takou perinou, akú mám.

Kde ste bývali?

V podnájme v súkromnom dome u Tarbajovských. Oni mali na poschodí veľký byt, a my na prízemí taký malý – kuchyňa s klasickou pecou na tuhé palivo, jednu väčšiu izbu, kde sme žili mama, sestra a ja, ešte jednu izbičku, kde býval môj dedo, mamin otec.

Otcovi rodičia s vami nežili?

Nie, tí sa ešte pred vojnou presťahovali do Kokavy nad Rimavicou. Po vojne som k nim chodieval na prázdniny. Ešte k tomu nášmu bytu: bol dosť hrozný, no mal jednu veľkú výhodu – bol na skvelom mieste. Mal som sto metrov do školy a sto metrov na hlavnú ulicu, na korzo. Pod oknami sme mali trh, u nás sme mu hovorili pľac, tam sa stále niečo dialo. Keď som už bol na vysokej, mama si kúpila jednoizbový byt na sídlisku, veľmi si pochvaľovala, konečne nemusela kúriť do pece, mala tam ústredné kúrenie, teplú vodu, plyn. Býval som tam, keď som prišiel domov učiť sa na skúšky alebo na prázdniny, ale necítil som sa tam dobre, lebo som mal odtiaľ ďaleko do mesta.

Chodil si do škôlky?

Do baveňa.

Do čoho?

Škôlka sa po šarišsky povie baveň. Dzecko chodzi do baveňa. Pamätám sa, že v tej škôlke boli ešte mníšky, bol to bývalý Kláštor Svätej Panny Márie. A do tej budovy som od prvého septembra 1949 chodil aj do školy.

) : 2 Rád som sa predvádzal

Rád si chodil do školy?

Áno, ale iba preto, že v škole som mal kamarátov. Tí mi boli všetkým. Vyrastali sme spolu na ulici.

Čo to znamenalo?

Prišiel som domov zo školy, tašku som hodil do kúta a utekal som von. Na našej Slovenskej ulici bolo ihrisko, volalo sa Malá promenáda, tam sme sa naháňali, hrali sa rôzne hry, športovali sme. Ale v tých časoch sa dalo hrať aj na ulici, autá po nej chodili tak raz za hodinu. Keď nejaké prehrkotalo popri nás, prestali sme sa hrať, utekali sme za ním a kričali sme: auto, auto! Poznal som jediného človeka, ktorý mal vlastné auto, bol to pán Daňo, náš učiteľ kreslenia, neskorší akademický maliar, to auto, tuším to bol tudor, sme chodili obdivovať.

Mama bola na teba prísna?

Nie, skôr naopak, bol som jej dodatočný jedináčik. Sestra bola o sedem rokov staršia, pri takom veľkom vekovom rozdiely súrodeňský vzťah v detstve príliš nefunguje. Vydala sa, keď mala osemnásť. Mama bola veľmi proti jej vydaju, ale sestra si postavila hlavu a odsťahovala sa. Neskončilo sa to dobre, dosť skoro sa rozviedla a vrátila sa k nám.

Čo robila tvoja sestra?

Skončila meštianku a celý život pracovala v administratíve, naposledy v televízii v Košiciach.

Aký si bol žiak?

Prvé štyri roky ma učila pani učiteľka Dzurillová, bola veľmi fajn, do smrti jej budem povďačný za to, že ma naučila čítať a písať. Mňa učenie príliš nebavilo.

Nemali ste taký predmet, ktorý by si mal rád?

Nie. Školské povinnosti som si plnil bez akéhokoľvek nadšenia. Nikdy som nebol vyznamenaný žiak, no nikdy som ani neprepadol, učeniu som dal len toľko, aby to stačilo na postup do vyššej triedy. Aby mama nemala starosti.

Pamätáš sa na čas, keď sa z pani učiteľky stala súdružka učiteľka a namiesto rannej modlitby sa začala spievať Pieseň práce?

A vieš, že ani nie? Ja si pamätám už len tú súdružku a Pieseň práce.

Bol si pionier?

A kto vtedy nebol? Keď som mal desať rokov, umrel súdruh Stalin a hneď po ňom súdruh Gottwald. Stál som čestnú stráž pri ich symbolickom katafalku. Ale už vtedy som mal intenzívny pocit, že je to všetko len komunistický humbug, neviem, kde sa to vo mne vzalo, no voľačo v mojom vnútri mi hovorilo, že toto veru nie je a nebude moja šálka kávy.

Mal si to z domu?

Určite nie. U nás doma sa nepolitizovalo, mama nečítala noviny, politika je skôr záležitosťou mužov a v našej rodine muž nebol. Asi som to pochytil od kamarátov.

V roku 1957 si skončil ôsmu triedu a tým aj povinnú školskú dochádzku. Uľavilo sa ti?

Kdeže. Pokračoval som v štúdiu na jedenásťročnej strednej škole.

Tam ťa to už bavilo viac?

Ak myslíš na učenie, nič mimoriadne neregistrujem. Učil som sa plus mínus na trojky. A opäť ma v škole bavilo najmä to, že som mal veľa kamarátov. Ale aj som dosť športoval. Šport bol v tom čase

medzi mládežou veľmi populárny. Komunistický štát chcel mať fyzicky zdatných mladých ľudí, každý mladík bol potenciálny bojovník proti imperializmu.

Ktoré športy ťa bavili najviac?

Všetky loptové hry. Mali sme obrovský školský dvor a po vyučovaní sa vždy našla nejaká lopta a už fičal futbal, hádzaná, volejbal... Nebol som v tom najhorší, volejbal som hrával aj za školu. Jeden čas som koketoval aj s vodným pólom. A v zime som sa chodil korčuľovať a hral som aj hokej.

Mal si aj výstroj?

Výstroj? V tom čase bol náš výstroj drevená hokejka za šesťnásť korún a puk. A tvrdé dosky zo zošitov sme používali ako chrániče. Keď som bol menší, mal som korčule kvintovky, tie mali také čeluste, ktoré sa kľúčikom sťahovali o boky topánok, neskôr som mal kolumbusky so zahnutou špicou.

Kde ste sa korčuľovali?

Vtedy sa o ľad zväčša staralo počasie. Ihrisko na našej Malej promenáde sa polialo vodou, voda zamrzla a kým neprišiel odmäk, dalo sa korčuľovať, hrať hokej. Vtedy som mal tie kolumbusky, no túžil som po kanadách, naozajstných hokejistických korčuliach. Aj som ich na jedny Vianoce dostal, no nedopadlo to najlepšie, mama ma chcela prevapiť, tak ich kúpu so mnou vopred nekonzultovala. Kúpila mi takzvané umelky a navyše brankárske, ja som však nechcel byť brankárom, bál som, že prudko letiaci puk ma zraní.

Takže tvoja hokejová kariéra sa zastavila?

Veru. Z hokeja som prešiel na spoločenské korčuľovanie na zimnom štadióne. Lebo tam boli dievčatá a hrala tam hudba.

K hudbe sa dostaneme, teraz ma zaujímajú tie dievčatá. Stredoškólači si už dosť jasne uvedomujú zásadný rozdiel medzi mužom a ženou.

Ja som si to uvedomil oveľa skôr. Už v piatej triede základnej školy, keď sme boli v škole v prírode v Slovenskom raji. Spolužiaci

vymysleli hru na svadbu, ja som bol ženích a mojou nevestou bola Betka Šragová.

Páčila sa ti svadba?

Páčila sa mi Betka.

Taký skorý štart musel byť pre teba v neskorších rokoch výhoda.

A vieš, že nie? Ja som nikdy nebol nejaký veľký balič dievčat. Mal som o ne záujem, to je pravda, ale nemal som grif, ako ich zaujať. Bol som plachý, nevedel som, čo im mám hovoriť, aby som sa nestrápnil. Tak som pre istotu nehovoril nič.

Dievčatá sa dali baliť aj na gitaru.

Ja viem. Neskôr som to robieval veľmi často. Zhrkli sa okolo mňa dievčatá, ja som hral a spieval a moji kamaráti ich balili.

Keď si končil strednú školu, už si tušil, čo by si chcel robiť ďalej? Súviselo to už s muzikou?

Ešte nie. Tušil som, že to, čo mi je blízke a čo ma láka, nejako súvisí s javiskom, s vystupovaním na verejnosti. Predo mnou sedia diváci a ja im niečo hrám. Rád som sa predvádzal. V škole som recitoval básne, účinkoval som v školskom divadelnom súbore, spomínam si, že sme hrali akúsi dramatizáciu Makarenkovho románu o tom, ako vychovával bezprizorné deti, hral som chlapca, ktorý sa volal Toska. A ešte som chodil aj do súboru Prešovského amatérskeho divadla pri Parku kultúry a oddychu, súbor viedol známy bábkar Jozef Stražan starší, otec dnešného protagonistu Divadla Jonáša Záborského v Prešove a môjho vrstovníka Jožka Stražana. Hrali sme tam rôzne skeče, jednoaktovky...

Nechcel si ísť po maturite do Bratislavy študovať herectvo na Vysokej škole múzických umení?

Celkom vážne som o tom uvažoval, ale nenašiel som v sebe odvalu, aby som sa na to odhodlal. V našej rodine a vôbec v prostredí, v ktorom som vyrastal, sa nikto nevenoval umeniu. Poznal som len ľudí, ktorí mali reálne povolania – niekto bol lekár, niekto iný inži-

nier... A prepásol som aj jediná naozaj veľkú príležitosť, aj keď musím povedať, že nie vlastnou vinou.

Čo to bolo?

V septembri som začal chodiť do posledného ročníka jedenásť-ročenky, keď sa v škole roznieslo, že o pár dní bude v telocvični konkurz. Že nás navštívi choreograf a režisér Slovenského ľudového umeleckého kolektívu Juraj Kubánka, ktorý hľadá do súboru nových tanečníkov. Tak som sa prihlásil.

Ty si sa zaujímal o ľudový tanec?

To ani nie, ale ten konkurz mal byť počas vyučovania, mohol som sa uliať z nejakých hodín. No skôr zavážilo to, že SLUK bol jednak umelecký pojem a v tom čase aj veľmi atraktívna firma, naokolo vládol hlboký socializmus a sľukári si cestovali po celom svete. Mal som za sebou dva kurzy tanečnej školy, cítil som muziku, bol som športovec, pružný, ohybný... A stále som mal chuť predvádzať sa. V deň, keď sa Kubánka aj so svojou asistentkou rozložil v telocvični, zbehol som do telocvične.

Čo si im predviedol?

Kubánka mi ukázal nejaké tanečné prvky a ja som ich mal zopakovať. Výskoky, obraty, jednoduchšie figúry. O nejaký týždeň mi prišiel do školy list zo SLUKu a v ňom stálo: Peter Lipa... atakďalej, atakďalej... a na konci – prijatý! Utekal som domov a povedal som mame: „Už si nemusím lámať hlavu, čo budem ďalej študovať, prijali ma do SLUKu za tanečníka, tam aj zmaturujem, budem bývať v kaštieli v Rusovciach pri Bratislave...“

Úžasné!

Nič nebolo úžasné. Mama si to nechala prejsť hlavou a zatrhla mi to. Nepustila ma do Bratislavy, bála sa o mňa. Podvolil som sa, ale dodnes si myslím, že to bola veľká šanca. Keby ma bola pustila, vyvíjal by sa môj život a umelecká kariéra celkom inak.

Ako žili mladí ľudia v Prešove v čase, keď si chodil na jedenásť-ročnú strednú školu? Ako si tváril voľný čas? Ako si sa zabával? Počítače síce ešte neboli, ale pred televízorom sa už sedieť dalo, nie?

My sme televízor nemali. Občas sme zašli k susedom, vtedy bola taká móda chodiť večer na televíziu k tým, čo ju mali, vstupné bola fľaša lacného vína a každý si musel doniesť vlastné papuče. Spomínam si, že v roku 1958 boli v Bratislave Majstrovstvá Európy v krasokorčuľovaní, na tie som sa chodil pozeráť, mňa však nezaujímali skoky a piruety, ale hudba. Tá ma už vtedy fascinovala.

Navrhujem ti, aby sme hudbu zatiaľ vynechali, venujeme jej samostatný priestor.

Dobre. Takže moja zábava bola korzo, šport a kino. Korzo bolo na Hlavnej ulici, ktorá sa vtedy volala Stalinova a keď som mal šesťnásť rokov, dostala také kostrbaté meno – Ulica Slovenskej republiky rád. Tam sme fungovali večer čo večer. Tam sme sa prechádzali, debatovali sme, vymieňali sme si platne, kontaktovali dievčatá... Šport – v lete čundre a kúpalisko, v zime – korčuľovanie na zimnom štadióne. Chodili sme aj do klubovne futbalového klubu Tatran Prešov, tam bol biliard. A nesmiem zabudnúť na ďalší dobový fenomén na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov – kulturizmus.

No pravdaže, ani mňa to neobišlo, ale veľmi rýchlo som zlyhal.

Obstaral som si činky a pár mesiacov som intenzívne cvičil, každý deň som sa obzeral v zrkadle, či mi už narástli svaly, bolo to veľmi dôležité, lebo sa blížilo leto a na kúpalisku bolo treba predviesť mužnú postavu. V Poľsku vychádzal kulturistický časopis Sport dla wszystkich, zháňal som si ho cez známych až v Prahe v Poľskom kultúrnom stredisku.

Poliaci boli v lifestylových záležitostiach vždy pred nami.

S tou mužnou postavou mi to vôbec nevychádzalo, tak som činky nechal tak, ale to nutkanie predvádzať sa mi ostalo dodnes.

Chodil si v tom čase aj na tanečné zábavy? Na čaje o piatej?

Pravdaže. Do Parku kultúry a oddychu, do Letnej záhrady... Musel som nejako využiť tie dva tanečné kurzy, čo som absolvoval. Jednu v PKO v Čiernom Orle a druhú v škole. V škole nás učil mistr tance Rudolf Trojan z Brna. Ja som tam nechodil ani tak pre ten tanec, skôr pre muziku a pre dievčatá.

Aj ja som chodil do tanečnej školy. Vtedy fičal twist, ale ten nás neučili.

Zrejme im pripadal príliš divoký. V tanečnej som sa naučil najmä klasické tance – valčík, polku, slowfox, waltz... Na tancovačkách sa s tým príliš nedalo uplatniť, na parkete nebolo dosť miesta. A možno to aj bolo dobre, nebol som ktovieaký tanečník. To mi však neprekážalo oduševnene trsať charleston, jive a rokenrol.

Zabudli sme na to kino.

Kino som miloval, chodil som doň od malička. Keď som mal desať rokov, bola výmena peňazí. V sobotu mi mama nasypala za hrst drobných, aby som ich šiel minúť, lebo zajtra si za ne už nič nekúpime. V ten deň som bol v kine štyrikrát.

Pamätáš si filmy, čo si videl v mladosti?

V detstve to boli najmä sovietske bojové filmy, pravidelne sme na ne chodili so školou: Príbeh ozajstného človeka, Pád Berlína... Veľmi sa mi páčili filmy s Voskovcom a Werichom: Hej rup, Púder a benzín, Svet patrí nám, ten som videl šesťkrát. Koncom päťdesiatych rokov sa u nás občas zjavili talianske neorealistické filmy, mal som ich celkom rád: Zlodeji bicyklov, Cabiriine noci... A ešte francúzsky film Krajina, odkiaľ prichádzam s Gilbertom Bécaudom.

Čo si v tom čase čítal?

Asi ťa sklame, nebol som veľký čitateľ. Nevypestoval som si vzťah ku knihám, možno preto, že sme doma nemali knižnicu. Prešli mi rukami nejaké verneovky, mayovky, aj rodokapsy, ale umelecká literatúra ma v mladosti úspešne obišla. Dostal som sa k nej až v zrelom veku.

A čo iné neresti? Cigarety? Alkohol?

Cigarety vôbec nie. Určite som si niekedy v pätnástich zapálil, aj som si potiahol, ale nechutilo mi to, môžem smelo povedať, že som celoživotný nefajčiari. Pričom u nás doma sa fajčilo, aj mama, aj sestra. S alkoholom to bolo trochu inak, privoňal som k nemu, aj som ho pustil dolu hrdlom, ale až neskôr, po maturite, keď som sa už intenzívne venoval hudbe. Muzikant sa alkoholu vyhne len ťažko.